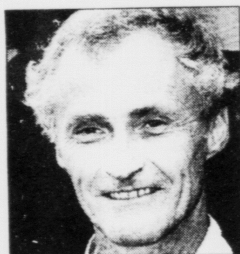

Færingar, frændur og flygtnir

AF PALLE PETERSEN

Færingar kan ikki betala sig. Det kan små øer ikke, heller ikke i resten af Danmark. Forfatteren Palle Petersen fortæller om krisen på Færingar og flugten fra de små atlanterí-øvær.

Danski rithøvundin Palle Petersen hevði mánadagin eina sera áhugaverða kronik í blaðnum Politiken, sum vit loysa okkum at endurprenta.

PÁ ET verdskort ligner de 18 'Færingar' ikki andet end flueklatter, samlet er de ikki større end Lolland – men tæt på ser det ud som om Vor Herre – eller måske nærmere en af vikingernes bersærker – har moret sig med at strø nogle bjerge ud i havet.

I alle tilfælde har de været beboet siden vikingetiden – men nu ser det ud som om folk flygter derfra. Fiskeforretningen Færingar er ved at lukke.

Det regner i Torshavn, som sædvanligt, gråt og trist – men også mystisk og drømmeagtigt ligger tågen langet ned over fjeldene som indkranser byen. Byen er som klistret op på de grønne klipper – en bizar blanding af gammel og high tech – og det gamle ligger bogstaveligt talt i skyggen af det nye.

JEG BOR i William Heinesens hus, et idyllisk, lille, rødt træhus med græs på taget. Han boede der som ung, og har sikkert haft udsigt over havnen. Men nu tårner moderne huse sig op – på den ene side en bank, på den anden et diskotek, overfor er telefonhuset – og på gaden udenfor suser biler og busser forbi.

Banken ved siden af er en af dem, der ikke er gået helt fallit, og diskoteket larmer livligt i weekenden, der er stadig liv i Torshavn.

William Heinesen rystede på hovedet over det nye bras, den gamle kæmpe døde som 92-årig for kun et par år siden. Måske har hans forandelse over udviklingen virket – for netop ved hans død begyndte den færøske krise for alvor. En eller anden stor magt læder vreden gå ud over de små Færingar.

Torshavn er en opkomling af en by, med sine kun 15.000 indbyggere er det verdens mindste hovedstad ikke større end Nykøbing – shinet op af de rigdomme fiskeriet indbragte i 80'erne. Mest villaer af beton, malet i alle mulige farver, som gør byen mere festlig end danske parcelhusbyer – og midt i det rødede nybyggeri ligger store grønne

områder, hvor heste går på græs. Tors-havn har en provinsiel charme – når man da ellers kan se den for tågen.

Men husene er købt for dyrt.

Et hus, der i Københavns omegn koster 700.000 kroner, koster på Færingar det dobbelte. Det er dyrt at bygge på klippegrund, alt byggemateriale skal fragtes 1400 kilometer fra Danmark.

I de gode tider blev priserne skruet op til det uhyrlige af spekulanterne og de kontante færingar blev vænnet til at låne, og så gik det endnu stærkere.

Ballonen revnede en sort septemberdag i 1992. Færingar burde været erklæret bankerot, men det kunne den danske stat ikke tillade – hellere låne dem nogle milliarder. så udlandet ikke blev urolig.

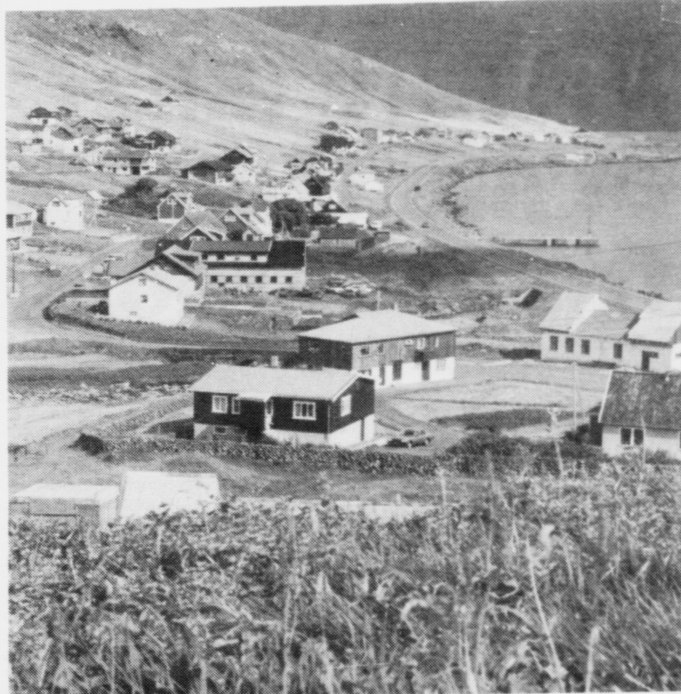
Det førte til omkring 8000 tvangsauktioner, højere skatter, mindre løn, fabrikker lukkede, trawlere kom på tvangsauktion og blev solgt til konkurrenterne i udlandet. De to mest moderne, med færøsk højteknologi, er netop solgt til New Zealand – og oveni kommer så massearbejdsløshed på 20-25 procent.

Færingar er vant til at overleve i en barsk natur og med voldsom modgang. De har før været ude i kriser, men dengang havde de købt og betalt huse og skibe kontant. Det var bare at vente og ride stormen af. Denne gang har de lånt penge, gælden trækker dem i afgrunden som en møllesten ...

Det spinkle sociale system kan ikke klare presset, understøttelse og bistand er minimal og bortfalder efter et par år. Færingar er nødt til at flygte for at overleve.

VI ER fem millioner i Danmark, Færingar har 44.000 indbyggere, over hundrede gange færre. 2-3000 er udvandret, især til Danmark, siden 1992. Det svarer til, at samtlige Danmarks 350.000 arbejdsløse udvandrede til Tyskland.

Det ville løse vort mest ømtålelige økonomiske problem, det havde fået arbejdsløshedskurven til at knække med et lodret fald mod nul. Politisk er der nok nogle, som kunne finde det ideelt at eksportere arbejdsløse – men menneskeligt er det naturligvis en katastrofe.

Danskerne ville se familie og venner forsvinde ud i det blå. Det ville nok udløse et ramaskrig.

Det er det skrig, vi hører fra Færingar. Samfundet går i opløsning. Naboen forsvinder, fisken forsvinder, servicen forringes, arbejdet forsvinder, skat og moms stiger, og nu har de færøske politikere bestemt, at lønnen skal skæres ned ved lov med 12 procent i 1995 og med yderligere otte procent i 1996.

Den nedtur kan godt tage modet fra selv det stædigste og stolteste folk. Hvad ville danskere sige til den hestekur? Færingar siger forbavsende lidt. De skammer sig over, at det kom så vidt, at de mistede kontrollen.

FÆRØERNE var før 1970 tilbagestående i forhold til Danmark, ligesom Grønland. Levestandarden var dårlig, isolationen af de små øer deroppe i Atlanten var knugende – men sådan havde det jo altid været.

De fleste danskere kender oprøret i Klaksvig i 50'erne. Færingar ville styre sig selv, det fik de stort set lov til, og det gik fint.

Fiskeriet toppede, alle lande var villige til at yde lån til investeringer, færingar havde en voldsom vækst, og var en tid Europas rigeste land. De havde flest både og biler.

Vejnettet blev forbedret, og det er der nu mange danskere, der bebrejder dem som vild luksus.

– Men herre gud, vi danskere har brugt hundrede år til at bygge vores vejnet, så alle vore byer var forbundet – selv de mindste landsdele har snart motorveje.

Færingar har kun brugt ti år til udbygning af vejnettet. Naturligvis er det dyrere at bygge veje på bjerge, og det kan være nødvendigt at sprænge en tunnel igennem. Men det er ikke andet end tosporede veje med autoværn, som skal hindre, at man styrter i afgrunden. Det er ikke andet. end

hvad der er ganske almindeligt i Norge.

Hvorfor skal færingar ikke have lov til at kunne køre til hinanden. Det må vel kaldes en menneskeret i det moderne samfund, vi lever i?

Mange danskere tror også, at de har bygget luksushuse. I det klima kan man ikke fortsat bo i utætte træhuse på græstørvsstadiet. Naturligvis er der luksushuse, men de fleste boliger er ikke bedre end dem, de fleste danskere bor i – hovedparten minder mere om et godt dansk fritidshus. – Andet er det ikke.

Færingar har selv betalt veje og huse, de danske kreditforeninger overvurderede dem – og sådan blev færingar urimeligt hårdt gældssat.

Det var et stort matadorspil med Nykredit, Den Danske Bank og udenlandske banker som mere end villige långivere – for bankerne vidste, at skulle det kollapse, så måtte den danske stat stå bag.

DET ER svært at forstå for færingar, at alt det de har bygget op, pludselig ikke er noget værd. På en enkelt septemberdag i 1992 mistede færingar tre milliarder kroner – for danskerne ville det have svaret til 300 milliarder. Færingar var med et slag bankerot. Men de fik ikke lov til at erklære sig bankerot – de fik lov til at låne af den danske stat, så gælden voksede stadig.

Hovedårsagen til krisen er, at færingar i så høj grad satsede på fiskene – men hvad skulle de ellers satse på? Nedgangen i fiskebestanden er et af naturens luner, som de må acceptere.

– Fiskene kommer igen om tyve år, siger færingar. Men det er lang tid at vente, især for de unge.

I gamle dage måtte man bruge alle muligheder for at overleve, når fiskeriet svigtede, så var der fuglefangst og færeavl. Men det kan slet ikke betale

